

Ombuds tillgång till vård- och omsorgsuppgifter och förenklad behörighetskontroll inom vården SOU 2021:39

Sammanfattning

Sveriges Kommuner och Regioners (SKR) välkomnar förslaget om ombuds tillgång till vård- och omsorgsuppgifter och förenklad behörighetskontroll inom vården.

SKR anser att det finns ett stort behov av att kunna utse personer (ombud) som kan bistå enskilda i vården och omsorgen samt anser att förslaget är ett steg i rätt riktning. Förslaget öppnar för ökad delaktighet hos grupper som ibland inte själva kan föra sin talan.

SKR bedömer att fördelarna med förslaget överväger eventuella risker och anser att förslaget beträffande ombuds elektroniska tillgång bör vara obligatoriskt att tillämpa för vård- och omsorgsgivarna.

SKR anser att ett ombud bör kunna vara en juridisk person eller funktion och inte bara en fysisk person som den enskilde uppger sig känna.

SKR anser även att patientens eller omsorgsmottagarens rätt och möjlighet att använda sig av ombud bör vara oberoende av var hen bor i landet.

SKR tillstyrker utredningens förslag att göra informationen i Socialstyrelsens register över legitimerad hälso- och sjukvårdspersonal, HOSP, tillgänglig på ett bättre och modernare sätt än idag.

Kontroll av korrekt behörighet hos hälso- och sjukvårdspersonal är en viktig del dels i patientsäkerheten, dels i de nationella e-tjänsterna för vård och omsorg som tillhandahålls av Inera för regioner, kommuner och privata utförare.

Sveriges Kommuner och Regioners synpunkter

2.1 Ombuds elektroniska tillgång till patientuppgifter och sammanhållen vård- och omsorgsdokumentation

Utredningens förslag om att ge elektronisk tillgång till patientuppgifter för ombud har utformats som en möjlighet för vårdgivare att använda. De vårdgivare som inte vill använda möjligheten att ge ombud elektronisk tillgång, behöver således inte göra det.

Utredningen anser att som en konsekvens av detta kommer förslaget inte i sig att medföra några obligatoriska kostnader för regioner, kommuner eller företag. Enligt utredningen får varje region, kommun och företag istället inför en eventuell

användning av regelverket göra en avvägning mellan å ena sidan kostnader och andra konsekvenser och å andra sidan vad som står att vinna.

SKR anser att förslaget kan bidra till en ökad delaktig enligt patientlagens krav, om det tillämpas. Enskilda som på olika sätt kan vara osäkra eller har nedsatt möjlighet att själva värdera och hantera information kan stärkas i sina kontakter med hälso- och sjukvården och bli mera delaktiga i sin vård.

SKR anser att förslagen utformats så att den enskildes integritet är väl skyddad, bland annat genom att patientens samtycke krävs för att ett ombud ska få tillgång till uppgifter om honom eller henne och att ett sådant samtycke när som helst kan återtas.

SKR anser till skillnad från utredningen att även en juridisk person eller funktion och inte endast en fysisk person som patienten personligen uppger sig känna bör kunna medges tillgång till journaluppgifter.

SKR tillstyrker förslaget att patienten ska kunna begränsa den elektroniska tillgången till uppgifter registrerade efter ett visst datum eller vid en viss vårdenhet eller klinik och anser att förslaget ytterligare stärker den enskildes integritet. Vidare stärks integriteten genom förslaget att patienten ska kunna begära, ändra eller upphäva sådana begränsningar när som helst och av vilket skäl som helst.

SKR tillstyrker utredningens förslag att hälso- och sjukvårdspersonal ska vara skyldig att till vårdgivaren genast anmäla misstankar om att patientens medgivande inte ger uttryck för dennes fria vilja. Vårdgivaren får därigenom möjlighet att utreda om misstanken är befogad och överväga om den elektroniska tillgången ska avbrytas. Enligt utredningen ska vårdgivaren även få kontrollera vilka fysiska personer som getts elektronisk tillgång till många olika patienters uppgifter för att på så sätt få indikationer på om patienterna inte känner den som getts elektronisk tillgång personligen.

SKR avstyrker dock förslaget att reformen ska vara frivillig. Det innebär en risk att reformen inte kommer genomföras jämnt i hela landet. SKR anser istället att förslaget beträffande ombuds elektroniska tillgång bör vara obligatoriskt att tillämpa för vård- och omsorgsgivarna.

Förslaget är utformat på liknande sätt som förslagen i betänkandet *Informationsöverföring inom vård och omsorg* (SOU 2021:4) om en ny lag om sammanhållen vård- och omsorgsdokumentation och kvalitetsuppföljning, som SKR också anser bör vara obligatorisk.

SKR bedömer att det finns regioner och vårdgivare som har begränsade tekniska eller ekonomiska förutsättningar att genomföra reformen vilket innebär en risk att patienter hos dessa som behöver hjälp med sina vårdärenden går miste om möjligheten att ge ombud elektronisk tillgång till patientuppgifter.

Det finns redan vissa möjligheter för patienter att på olika sätt få hjälp av sina anhöriga när det gäller vårddokumentation enligt patientlagen. Utredningen visar dock att dessa möjligheter är otillräckliga och att det finns ett behov av en förändring till det bättre, vilket också talar för att förslaget i denna del bör vara obligatoriskt.

2.2 HOSP-registret

SKR välkomnar utredningens förslag att göra HOSP-registret tillgängligt på ett bättre och mer modernt sätt än idag för att underlätta för verifiering av korrekt behörighet. Verifiering av korrekt behörighet hos hälso- och sjukvårdspersonal är en viktig förutsättning för nationella e-tjänster inom vård och omsorg.

SKR tillstyrker förslagen om ökad tillgång till uppgifter i Socialstyrelsens register över legitimerad hälso- och sjukvårdspersonal (det s.k. HOSP-registret) och anser att en sådan tillgång kan stärka patientsäkerheten.

Vårdgivare som arbetsgivare och myndigheter som har till uppgift att anställa respektive utöva tillsyn över hälso- och sjukvårdens personal behöver en funktionell möjlighet att ha tillgång till aktuella och fullständiga uppgifter och en sådan bidrar till en säkrare hälso- och sjukvård.

SKR tillstyrker förslaget att en myndighet eller offentlig vårdgivare som har behov av ytterligare information för att kunna utföra sina uppgifter ska kunna medges elektronisk tillgång till vissa uppgifter genom direktåtkomst eller annat elektroniskt utlämnande av Socialstyrelsen.

SKR tillstyrker också att Socialstyrelsen ska få besluta att medge en privat vårdgivare tillgång till uppgifter i registret genom annat elektroniskt utlämnande än direktåtkomst.

SKR noterar att det som en konsekvens av förslaget införs tre nya ändamål för behandling av personuppgifter i HOSP-registret och tillstyrker detta. Uppgifterna ska, för att möjliggöra sökfunktionen på internet, få behandlas för att ge allmänheten upplysning om hälso- och sjukvårdspersonals behörighet. Vidare ska uppgifterna få behandlas för att framställa statistik om hälso- och sjukvård enligt lagen (2001:99) om den officiella statistiken. Slutligen ska uppgifterna få behandlas för att kontrollera hälso- och sjukvårdspersonals identitet och behörighet vid handläggning av ärenden om dispens från begränsningar av förordnande och utlämnande av läkemedel.

SKR tillstyrker förslaget som gör att allmänheten enkelt kan kontrollera om en person som utger sig vara legitimerad yrkesutövare också verkligen är det.

SKR tillstyrker även att HOSP-registret ska utformas på ett sådant sätt att endast nödvändiga uppgifter kommer att göras tillgängliga för allmänheten respektive myndigheter och arbetsgivare utifrån deras ansvar och utgång till uppgifterna.

2.4 Övriga kommentarer kring innehållet i utredningen

Enligt utredningen ska Socialstyrelsen tillhandahålla API:er, för att möjliggöra större sökningar/hämtningar av de HOSP-uppgifter som ska vara tillgängliga via Internet.

SKR ser dock stora risker med att API kan missbrukas, till exempel genom att någon skapar ett eget parallellt register med personnummer för alla läkare i Sverige. Om ett sådant missbruk upptäckas kan det tvinga Socialstyrelsen att stänga av tillgången, vilket kan drabba den berättigade användning av funktionen.

Enligt SKR är förslaget om säkerhetsåtgärder i denna del inte tillräckligt för att förhindra denna typ av missbruk.

Hög tillgänglighet och prestanda krävs för kontroll av behörigheter i vården

SKR anser att det behövs ett tydligt krav på tillgänglighet och prestanda för Socialstyrelsens tillgängliggörande av uppgifterna. I utredningen nämns ingenting om krav på tillgänglighet och prestanda när det gäller åtkomst till HOSP-uppgifter via Internet, direktåtkomst eller annat elektroniskt utlämnande.

SKR noterar av det i avsnitt 9.3.1 (sidan 264) i utredningen endast anges att *”Socialstyrelsen måste kunna tillgängliggöra uppgifterna på ett säkert sätt med mycket hög tillförlitlighet”*, vilket kan tolkas som att uppgifterna ska vara korrekta.

SKR bedömer att om Socialstyrelsen inte tillhandahåller de behörighetsgrundande uppgifterna med samma tillgänglighet och prestanda som de tillhandahålls idag, kommer det även fortsättningsvis att finnas behov av att mellanlagra HOSP-uppgifter i HSA och andra källor för behörighetsgrundande information, vilket bl.a. går emot principen om uppgiftsminimering.

Förslag att Socialstyrelsen ska begära ut samordningsnummer för utländska personer som beviljas svensk legitimation för utövande av vårdyrke

Utredningen rekommenderar att Socialstyrelsen alltid ska begära ut samordningsnummer för personer utan svenskt personnummer som registreras i HOSP-registret, detta för att säkerställa en säker och entydig identifiering av alla som har en legitimation.

SKR tillstyrker förslaget och noterar att det likaledes finns problem med manuell hantering av personer som arbetar i vårdyrken vilkas behörighet inte kan verifieras, då det inte går matcha deras personnummer eller samordningsnummer mot HOSP.

Vårdgivarna kommer behöva en tydlig policy för hantering av förfrågningar om vårdpersonalens personnummer

Enligt utredningens förslag ska HOSP-uppgifter enbart vara sökbara via Internet utifrån fullständigt person- eller samordningsnummer. SKR stöder förslaget och anser att det minskar risken för falskt positiva eller falskt negativa svar.

Detta innebär dock sannolikt att patienter kommer att begära ut personnummer för den behandlare de vill kontrollera mot HOSP på Internet. SKR anser att det är viktigt att alla som hanterar dessa personuppgifter har en tydlig policy för hur de ska hantera denna typ av förfrågningar.

SKR anser att det är viktigt att Socialstyrelsen uppmärksammar vårdgivarna på detta vid en kommande förordningsförändring.

Sveriges Kommuner och Regioner

Staffan Isling

Germund Persson